

K R O N I K A

MIĘDZYNARODOWE SYMPOZJUM „ZANIK CYWILIZACJI LATEŃSKIEJ
A POCZĄTKI OSADNICTWA GERMAŃSKIEGO NAD ŚRODKOWYM DUNAJEM”

Instytut Archeologii Słowackiej Akademii Nauk w Nitrze zorganizował w dniach 16-20 X 1972 sympozjum poświęcone problemom schyłkowej fazy kultury lateńskiej oraz początkowej fazy okresu rzymskiego. Obrady odbywały się w zabytkowym pałacyku w Małych Vozokanach koło Złatych Morawców. Wzięli w nich udział specjaliści od obu epok, łącznie około 60 osób, w tym oprócz gospodarzy 30 przedstawicieli z zagranicy: z Danii, Francji, Jugosławii, NRD, NRF, Polski, Węgier i Związku Radzieckiego. Stronę polską reprezentowali doc. dr K. Godłowski, dr E. Kaszewska, dr T. Liana, dr Z. Woźniak. W czasie obrad wygłoszono 23 referaty, poświęcone zagadnieniom ściśle lub luźniej łączącym się z problematyką sympozjum.

Otwarcia Sympozjum dokonał doc. dr Bohuslav Chropovský, dyrektor Instytutu Archeologii w Nitrze. Właściwe obrady zapoczątkował referat dr B. Benadika z Nitry (*Zur Datierung des Späthorizontes der keltischen Gräberfelder im mittleren Donauegebiet*), który przedstawił przemiany w kulturze i obrządku pogrzebowym zachodzące w ciągu środkowego okresu lateńskiego (LT C) na terenie Słowacji, formułując tezę, iż zanik cmentarzysk celtyckich na tym obszarze trzeba datować na sam początek późnego okresu lateńskiego (początek I w. p.n.e.); zjawisko to referent skłonny był tłumaczyć wydarzeniami politycznymi.

Następnie dr E. Kaszewska z Łodzi (*Problematyka osadnictwa celtyckiego w środkowej i północnej Polsce*) zapoznała zebranych z nowo odkrytymi materiałami celtyckimi z Polski środkowej (zwłaszcza z Janikowa i Zadowic), które sugerują możliwość istnienia enklaw celtyckich w tej strefie.

Prof. dr B. Gavela z Belgradu (*Sur la stratification archéologique, chronologique et ethnique de Zidovar*) omówił wyniki własnych, nowych badań tego znanego oppidum celtyckiego. Następnie prof. dr W. Dehn z Marburga (*Das Ende der Oppida im östlichen Gallien*) przedstawił problem datowania absolutnego powstania oppidów z terenu Galii, wskazując po wnikliwej weryfikacji materiałów, że były one założone dopiero po podboju Galii przez Cezara.

Kolejny referent dr. A. Haffner z Trewiru (*Neue Forschungen zur Archäologie der keltischen Treverer*) omówił 2 problemy. Najpierw zreferował rezultaty analizy wielkiego cmentarzyska płaskiego z Wederath (starożytne Belgium), użytkowanego od początku LT C do III w. n.e., która umożliwiła wydzielenie w materiałach lateńskich 5 faz chronologicznych, poczynając od LT C₁. Poza tym zapoznał zebranych z badaniami oppidów w tym rejonie, wykazując istnienie tu licznych niedużych osiedli obronnych (np. Budenbach), najprawdopodobniej odpowiadających wzmiankowanemu przez Cezara celtyckim castella, które z innych obszarów są prawie nieznanymi.

Prof. dr Ch. Pescheck z Würzburga (*Ausklang der Latène-Zivilisation und An-*

fänge der germanischen Besiedlung in Nordostbayern) omówił wyniki badań oppidów Staffelberg i Schwanberg oraz współczesnych im osad otwartych z północnej Bawarii, a następnie przedstawił najstarsze materiały germańskie z tego terenu, które można datować na czasy Augusta; cechą charakterystyczną tych zespołów jest obecność w nich elementów kultury celtyckiej.

Następny referat dr. K. Peschela z Weimaru (*Frühe Waffengräber im Gebiet der südlichen Elbgermanen*) był poświęcony zagadnieniu pojawienia się w fazie LT D₁ w Turyngii, na cmentarzyskach typu Grossromstedt, grobów wyposażonych w broń, co zdaniem referenta było wynikiem wpływów kultury przeworskiej na tamtejsze plemiona germańskie.

Prof. dr J. Werner z Monachium (*Spätlatène-Schwerter norischer Herkunft*) zajął się kwestią chronologii i pochodzenia pochew mieczy z ażurową, ozdobną częścią przednią (typu Vrhnika, Belozem, Göblingen-Nospelt) dowodząc, że były one produkowane w Noricum w czasach Augusta. Kwestię rozprzestrzenienia i datowania (czasy Augusta) późnolateńskich ażurowych klamer do pasa, typowych szczególnie dla strefy środkowej Łaby, omówił prof. dr Th. Voigt z Halle (*Gürteltracht im Saale-Unstrut Gebiet*).

Kolejny referent dr. M. Menke z Monachium (*Struktur und Chronologie der Siedlung Karlstein*), na marginesie omówienia wyników nowych badań znanego oppidum w Karlstein i jego otoczenia, przedstawił uzyskane tu dane dla chronologii schyłkowej fazy okresu lateńskiego.

Dr K. Pieta z Nitry (*Zur Problematik der Besiedlung der Slowakei an der Wende der Zeitrechnung*) uwypuklił następujące zjawiska zachodzące na Słowacji, głównie północnej, w czasie około przełomu er: odkrycie grobów jamowych z bardzo ubogim lub w ogóle bez wyposażenia, późniejszych od najmłodszych znanych dotąd cmentarzysk celtyckich, a jego zdaniem współczesnych pierwszej fali elementów dackich na Słowacji; istnienie drugiej fali napływu elementów dackich z okresu bezpośrednio około przełomu er; rzadkość elementów dackich w kulturze puchowskiej, wbrew dotychczasowym opiniom; czas rozkwitu kultury puchowskiej, to późny okres lateński i początki stadium B₁ okresu rzymskiego, po czym następuje tu załamanie rozwoju kulturowego, spadek liczby stanowisk i pojawiają się też elementy kultury przeworskiej.

Dwa dalsze referaty dotyczyły pokrewnych zagadnień. Doc. dr K. Godłowski z Krakowa (*Das Gräberfeld in Kryspinów bei Kraków und Probleme des Umbruchs von der Spätlatènezeit zur frühromischen Kaiserzeit im Südpolen*) zinterpretował odkryte na cmentarzysku w Kryspinowie czworokątne konstrukcje rowkowe jako element tradycji celtyckiej. Dr K. Motyková-Šneidrová z Pragi (*Überleben der Latène-Traditionen während der römischen Kaiserzeit in Böhmen*) omówiła podobne obiekty z cmentarzyska w Třebusicach w Czechach, formułując identyczny pogląd na temat ich genezy.

Kolejna referentka dr E. B. Bónis z Budapesztu (*Der Nachlass der pannonischen Urbevölkerung und die frühkeiserzeitlichen Hügelgräber*) przedstawiła problem chronologii i genezy wczesnorzymskich pochówków kurhanowych z Noricum i Pannonii, wykazując, że najstarsze obiekty tego typu, stanowiące ogniwo łączące z pokrewnymi zabytkami italskimi, są znane z okolic Magdalensbergu oraz, że ekspansja obrządku kurhanowego do wschodniej Pannonii związana była z postęпами romanizacji.

Dr T. Kolník z Nitry (*Anfänge der germanischen Besiedlung in der Südwestslowakei und das Regnum Vannianum*) omówił zagadnienie unikatowych, najstarszych znalezisk typu germańskiego (Cifer, Devin) oraz bogatych materiałów kwad-

kich z wczesnego okresu rzymskiego, proponując wyróżnianie tu stadiów B_{1a}, B_{1b}, B_{1c}. Ponadto przedstawił argumenty na rzecz lokalizacji „regnum Vannianum” na nizinie południowo-zachodniej Słowacji.

Dr J. Tejral z Brna w kolejnym referacie (*Die älteste Phase der germanischen Besiedlung zwischen Donau und March*) zajął się również materiałami kwadzskimi z Moraw i północnego rejonu Dolnej Austrii, wykazując że aczkolwiek najstarsze znaleziska typu germańskiego pojawiają się tu już w latach około przełomu er, to jednak intensywne ślady osadnictwa można datować dopiero na drugą fazę stadium B₁ według K. Motykovej-Šneidrovej.

Doc. dr H. Grünert z Berlina (*Zur Einheit der elbgermanischen Stämme und zur Bedeutung der Markomannen und Quaden zu Beginn unserer Zeitrechnung*) omówił ogólne problemy przemian kulturowych i zmian struktury społecznej u plemion germańskich strefy nadłabskiej, zwłaszcza pod kątem widzenia roli, jaką w tej dziedzinie odegrali Markomanowie i Kwadowie.

Dr D. G. Liversage z Kopenhagi zreferował następnie stan badań nad wczesnym okresem rzymskim w Danii (*Cultural Image of Denmark in the Period about Christ's Birth in the Light of Latter Finds*), zwracając szczególną uwagę na badania osad i układu związanych z nimi pól oraz nowe odkrycia z terenu cmentarzysk, które ujawniły znaczne zróżnicowanie obrządku pogrzebowego w różnych rejonach Danii, a wreszcie poruszył kwestię mechanizmu upowszechniania się stylu wczesnorzymskiego w wyborach metalowych na terenie Danii. Następnie dr H. Keiling ze Schwerina (*Das frühkaiserzeitliches Fürstengrab von Lalendorf, Kr. Güstrow*) zaznajomił zebranych z nowo odkrytym grobem książęcym typu lubieszewskiego z Lalendorf w Meklemburgii, pochodzącym z końca fazy B₁ okresu rzymskiego.

Doc. dr R. Pleiner z Pragi (*Extensive Eisenverhüttungsgebiete im freien Germanien*) przedstawił problematykę dużych ośrodków metalurgii żelaza z okresu rzymskiego, wskazując na nowe odkrycia obiektów zbliżonych do znanych z terenu Gór Świętokrzyskich — także poza tym rejonem.

Kolejny referat dr. M. Lamiovej-Schmiedlovej z Koszyc (*Ältere römische Kaiserzeit in der Ostslowakei*) był poświęcony aktualnemu stanowi badań osadnictwa celto-dackiego, kontynuującego się tam we wczesnym okresie rzymskim oraz kulturom lipickiej i przeworskiej. Referentka podkreśliła brak we wschodniej Słowacji znalezisk sarmackich.

Zagadnienie ekspansji kultury przeworskiej na południowy wschód (*Pševorskie pamjatniki Zapadnoj Ukrainy i ich svjazi s Wpickoj i černjachovskoj kulturami*) poruszył dr V. V. Kropotkin z Moskwy, który starał się dowieść większej niż dotąd sędzono roli kultury przeworskiej w kształtowaniu sytuacji kulturowej w zachodnich rejonach Ukrainy.

Ostatni referat przedstawiła dr M. A. Tichanova z Leningradu (*K voprosu ob obmene i trgovle v epochu černjachovskoj kultury*), która zajęła się kwestią handlu ludności kultury czerniachowskiej z Rzymem i rolą tego handlu, a ponadto zwróciła uwagę, że na znacznym obszarze Ukrainy brak jest materiałów archeologicznych z okresu największego napływu denarów rzymskich (koniec II i początek III w. n.e.).

Podsumowania obrad dokonał prof. dr J. Werner, który uwypuklił najważniejsze problemy poruszone w referatach i dyskusji. Plon sympozjum, w postaci pełnych referatów, zostanie opublikowany w specjalnym numerze „Študijnych Zvesti AU SAV”.

W programie sympozjum znalazła się, poza częścią konferencyjną, całodzienna wycieczka na Liptów w celu zwiedzenia terenu wykopalisk na grodzisku kultury

puchowskiej w Liptowskiej Marze, prowadzonych przez dr. K. Pietę, oraz Muzeum w Ružomberoku, gdzie z okazji sympozjum otwarto wystawę obrazującą wyniki badań nad kulturą puchowską. W drodze powrotnej uczestnicy zapoznali się ze zbiorami Muzeum w Martinie. Gospodarze zorganizowali też drugą wycieczkę do Muzeum w Komarnie na otwarcie wystawy poświęconej dwom bogatym, nowo badanym cmentarzyskom celtyckim z okolic tego miasta (Palarikovo i Chotin). Uczestnicy sympozjum mieli możliwość zapoznać się z jeszcze jedną ekspozycją, przygotowaną na tę okazję w Małych Vozokanach, gdzie zgromadzono najciekawsze materiały z ostatnich badań obiektów celtyckich i z początków okresu rzymskiego, prowadzonych przez Instytut Archeologii w Nitrze.

Z. Woźniak